

Библиотека Матице српске

I 5684

Д Е М О Н

ПОВЕСТ И АЛЕГОРИЈА.

Матреша

НАПИСАО

ДР. МИЛАН ЈОВАНОВИЋ.

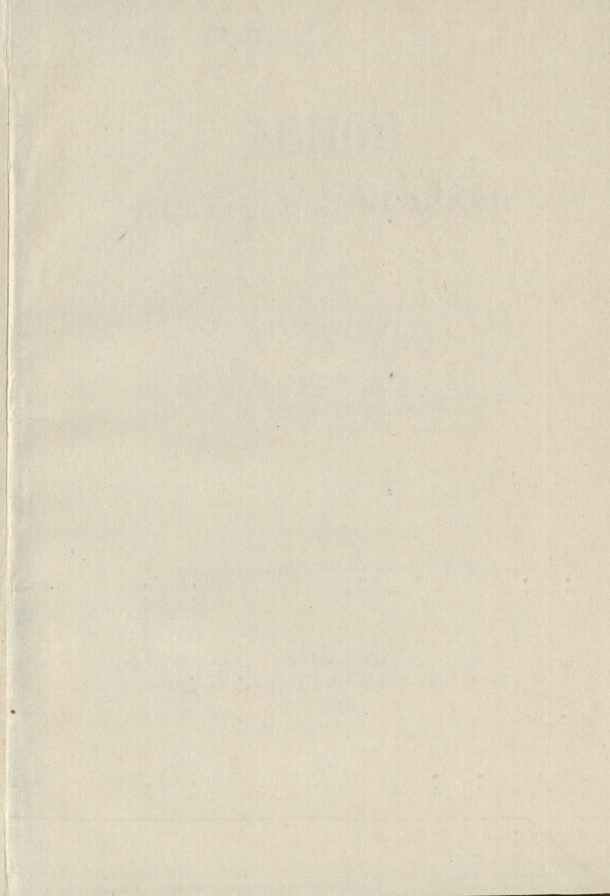
Milan Jovanovic

У НОВОМЕ САДУ.

СРПСКА НАРОДНА ЗАДРУЖНА ШТАМПАРИЈА.
1872.

17/2/1873

id = 43882247

I 5684

206 B 7061

ДЕМОН

ПОВЕСТ И АЛЕГОРИЈА.

НАПИСАО

С.
ДР. МИЛАН ЈОВАНОВИЋ. *Морски*

НОВИ САД.

СРПСКА НАРОДНА ЗАДРУЖНА ШТАМПАРИЈА

1872.

FHB. Gr. 70. 1910

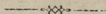

DR. HENRI JOHANNES
BRUNNEN

1910

ПРВИ ДЕО.

КОБНА ВОЈНА.

О С О Б Љ Е :

Цар Душан

Урош, син му

Вукашин

Марко, његов син

Угљеша, брат Вукашинов

Жарко

Богдан

Прилеп

Никола, велики жупан

Патријарх Јанићије

Звездочатац

Посланик напин

Царица

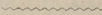
Демон

Геније

Стража, војници, посланици, народ.

} велможе

Збиве се у Призрену године 1355.

І. П О Ј А В А.

(Престолиа дворана. На позорници стоји групирано сво особље осим астролога, демона и генија.)

Цар (с престола).

Ко се плаши да ће сломит' крила,
Нек' не леће небу под облаке; —
Ко пучину на уму имаде,
Нек' на кршини бродић и не седа:
Ја од овог' одустати нећу!

Од кад круна сија на царевој глави,
Још за часак ниј' јој блесак потамнео;
Ал' се, видим, хоће Андронику младом,
Да с поругом каља ту светињу српску. — —
Царство Константина позобаше Турци
Да не стаде Урош, мој родитељ светли,
Супрот погаником. —
Цар Михаил пође да се клања Риму;
Потомци му с Римом гадне плетке плету
Прот' цара Душана, — признат' им се неће
Да је у зло време стара вера спасла
Византијско царство. —

Што је једном труло, сурвати се мора;
 Није нужно рушит' — *подупрети* ваља:
 Под закриље моје, Византија трула
 Ваља да с' подмлади.

Урош.

И до сад си царе војевао,
 Сваки бојак беше нам победа,
 Свака војна даде нове земље,
 Прилип, Орид, Трихала, Јанина,
 Серез, Струма поносит Железац,
 Све до тврдог солунскога града
 Златан скиптар допире ти сада: —
 Али овај — златну круну носи
 С овом твојом двострука ће бити.

Царица.

Ова војна каже нам се кобна,
 Од ње, велим, одустани царе,
 Ол' је само размакни подаље.

Марко.

Не одустај, царе, тако т' српске части!
 Византија трула не има јунака,
 Да поврати своје што је данас наше,
 Већ се заче служит' својим духовенством
 Да посеје раздор међу твојом децом;
 Па кад твоја речца из сереског збора

Изгони ордију, свети отац Калист
 Анатему сваља на цареву главу;
 С њоме мисли цара застрашити,
 С њоме смера земље повратити,
 А од војне тебе одвратити:
 Не одустај, царе, ево т' *моје* главе!

(Велможе један за другим)

И моје, — и моје, — и моје и моје! —

Цар.

Од како се Душан зацарио,
 Није јоште порекао Марко.
 Ко будућност у недрима носи,
 Тај на живот освртат' се не сме.
 Приђи к мени.

(Марко приступа.)

Поносито чедо народа ми,
 Млад јуначе Мрњачевић Марко,
 Теби дајем понајтежу дужност.
 Глава моја, глава ј' Урошева:
 Теби *моја* драга беше Марко
Његову ти поверавам с тога. — —
 У сред боја стреле безобзирце лете,
 Кошље слепо циља — пресију не бира,
 Цар и себар пред њим *једну* коцку баца:
 Ако челик љути и цара погоди,

Цар је *један* Србин, множина остаје,
 Те множине главу *ти* је храни од сад,
 Ти је Марко храни и ода зла брани,
 Ево теби за то мача царевога.

(Скида свој мач и даје га Марку који га прима на колена.)

(Окренув се осталима,

Логотет царства ми знаде моје жеље,
 Не буде ли мене, нек' вам све искаже.

Марко

Твоја воља, царе, то је мени закон,
 Мрњачевић неће погазити вере.
 Иди те победи, Марко дома бдије.

Цар.

Велможама својим царску милост дајем.
 Теби, Жарко, своме првом саветнику
 У дар Македонска стројителна област.

(Пружа му диплому коју Жарко прима на колена.)

А теби, Богдане, проливену крвцу
 Закупљујем ево с троадском државом.
 Владај срећно тамо по закону моме.

(Даје му диплому.)

Вукашине, теби с братом ти Угљешом
 Подунавље дајем; он нек' стоји тамо
 А ти буди овде у двору ми глава.

(Даје му диплому.)

Никола жупане, у дар теби Костур
Са окресном земљом.

(Даје му диплому.)

А Прилепу, теби Орид и Талију
С жупом васколигом.

(Даје диплому.)

Што *ја* дадох то ће син ми одржати
А ви држете њему као и мени верност.

(Окренув се посланицима.)

Послаником мојих владарских суседа,
Дубровачком, Влашкеом, Немачком, Угарском,
Моју царску милост.

Ценим пријатељство ваших господара
И вољан сам за њ' га пријатељство дати
Кад потреба буде.

Посланик папин.

Светли господине, зар ти царска милост
Не загрева сјајну, свећену Адрију?

Цар.

Узалуд изгледах благослов од папе;
Свети отац мрким прати ме погледом,
Уза њ' стоје Млетке, супрот жељам' мојим.
Народ, реците им — тако хоће, оче,
А владалац врши што му народ жели.

(Посланици излазе.)

Вукашин.

Веља милост, светли господине,
Обасјала ј' твоје верне слуге:
Царство своје у руке нам даде,
Славу своју, царе с нама дели.

Цар.

Ви сте ми је скупа припомогли стећи.
Што јуначким срцем једни освојише
То са бистрим умљем други сачуваше,
А Вукашин знаше тога оба двога.
Још се *теби* није царе одужио.

(Осталима заповедајући.)

Док цар Душан војну не доврши
Вукашин је у Призрену глава;
А да с' њојзи свако покорава
Краљ Вукашин ту за цара стоји.

(Сви се клањају.)

(Велможама.)

Сазов'те војводе, у трему ће чекат'
Царске заповести.

(Велможе одлазе.)

Царица.

Ова војна каже нам се кобна
Опет велим, одустани, царе.

Звездочатац збиљно по књигама мути
Знаци — вели — да су непоспешни војни.
Хоћеш, царе, старца саслушати?

Цар.

Узалуд је гледао шта му звезде пишу
 Царска звезда слабо међ' осталим сија:
 Засијаће боље кад се војна сврши. —
 Ако ли га страши цариградска клетва:
 Лоша вера куне, добра благосиља!
 Цар Душана глава изнад клетве стаће.
 Благослови оче!

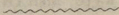
(Слази с престола.)

Патријарх.

Рабе божји, Стеване Душане,
 Поборнице за веру христову,
 Бренки стубе крста православног,
 Угоднице божјој заповести!
 Преко мене слуге смиренога
 Пружа теби благослов са неба.
 Под њиме ће т' заблистати глава
 Да као сунце разгони облаке
 Око храма вере истините;
 Под њим' ће ти с' укрепити рука
 Да поразиш враге свеколике
 У прах сатреш супостате божје; —
 Под њим' ће ти с' загрејати срце
 Покајником милост да просинаш.
 Цар Душане, верни рабе божји,
 Ид' победи, благослов је на те!

(Крсти га.)

(Пада средњи застор.)

II. П О Ј А В А.

(Шумски предео, ноћ. Вукашин хода преко позорнице дубоко замишљен. Из дна позорнице појављује се Демон и прати га ширећи руке над њиме. Вукашин се спушта као бунован на једну стену.)

Демон.

Са нискога одра себарскога
 Куд си с' попео Мрњачевић Вуче?
 Сав се сијаш уз колено царско
 У злату си васцео огрезнуо, —
 Ал' то злато ј' узајмљено — Вуче;
 Добра воља парева га даде,
 Зла га воља може одузети:
 Себар био, себар остарио!

(Вукашин се трза као иза сна.)

Куд си с' попео Мрњачевић Вуче,
 Краљевским си заоденут плаштом,
 Над главом ти сјајна круна блиста
 Ал је себру срце укочено —
 Ропска рука све по земљи рије;
 Скиптар му је тежи од олова
 А јабука и од земље већа.
 Али скиптар за плужење није,
 Од јабуке с' не кује кандило;

Ко зажели оба да понесе
 Ваља крвљу руке да очисти,
 Ваља мачем мишце да оснажи.

(Вукашин се трза из нова.)

Куд си с' попео Мрњачевић Вуче?

Из крила ти краљевић пониче,

Ал' краљевић не краљује

Већ са оцем још робује.

О бедрима сјајна Ђорда

Вреди главу синовљеву:

Добра воља царева је даде,

Зла је воља с главом одузима.

А кад падне, клетва с' чује

Те сав пакао одјекује:

„Проклет био ко се пео

„До на врх се не испео!“ — —

Уз престо је глатко стење

Уза стење провалија,

Кога отуд царе крене

Тај се више не испуза.

Ал ко с' једном до на престо вијне

Ни вихор га отуда не креће. — —

Један корак Мрњачевић Вуче —

Престо празан а ти уза њ чепаш —

Престо празан — царе у бој оде — —

Хоће л' отуд вратити се Вуче?
 У боју се осветници мету
 А за њима својта од Фурија,
 Свак у руци држи по стотину душа,
 Кога дах сустигне, свећа му се гаси. —
 У твојој је руци та царева свећа —
 Духни Вукашине! —

(Вукашин се преза.)

На истоку тамо љут отров сазрева
 Капља једна може да заледи срце,
 (Показује му једно стакленце)

Ево кристал смрти — свака капља вреди
 Царски престо — духни Вукашине.

Вукашин (Ђипа уплашено.)

Ох, ужасне мисли има л' од ње лека?! —

Демон.

Има, има Вукашине;
 Отровом је ваља спрати
 И бињишем обавити.

(Вукашин гледа устрашено од куд глас) Де-
 мон излази. Предео се на мах осветли. У дну од
 позорнице с обратне стране појављује се Геније.
 — Вукашин стоји замишљен.)

Геније

Кад се душа у светилу купа
 Људска дела светлости су чеда.

Густи облак на душу ти с' спушта
 Хоће тама да ти смрачи стазу,
 Светлу стазу непорочна жића —
 Вукашине разгони је отуд!
 Љубављу си љубав задобио;
 До престола љубав те подиже,
 Обасу те славом и господством.
 Љубав траје док и срце греје
 Сама себе својим дарма бити —
 Што дарује то је дарак вечни.

Цар отиде ал' остави
 Из недара своју љубав!
 Остави је своме куму
 Племенитом Вукашину; —
 У његовој сад је руци
 Круна, скиптар, царство живот: —
 Благо оном кој' то храни;
 Благо оном кој' то брани!

Густи облак на душу ти с' спушта,
 Ал' га може љубав да разгони!
 Она ће ти осветлити стазу
 Да распознаш све таштине људске,
 Којима је живот обасина;
 Ко ходећи по њој хоће да посрне
 Томе вера, љубав своју руку пружа,

Међу њима човек с поузданим крогом
Својој слави крочи. —

Ал' се мраком слави не примице,

Пусто срце о њојзи не снива

Када душу густ облак покрива.

Густи облак на душу ти пада

Хоће живот да т' помрачи,

Хоће славу да т' потлачи,

Вукашине разгони га отуд!

Престоли су царски трошни

О издајство скиптри с' ломе,

Само свакај вечно траје,

Јер га слава увенчаје:

Ко за оба славу даје

Више даје но што прима. —

Славом ти је глава увенчана.

Туђа круна помрачит' је може;

Врлине те до трона дигоше,

Издајство те у провалу гура;

Врлеме су срца отворена,

Издајника вечна клетва прати.

Вукашину царевом приставу

Дичан спомен потомство оплеће; —

Вукашину отмичару круне

Поруга је вечито наследство.

Густи облак над душом ти снује
 Разгони га добри Вукашине. —
 Из твога се племенита крила
 Дична брана уздиже народу:
 Достојан је свога оца Марко.

Твоја слава једном на њега ће прећи,
 Твоје хрехе он ће једном да покаје,
 Оставиш ли сину љубав цара твога
 Дао си му више но што круна вреди. —

(Вукашин стоји дубоко замишљен.)

(Предео се смрачи за час. Демон се појави на своје
 старом месту. Вукашин се колеба, нагиње и излази на
 Демонову страну. Геније покрива лице и исчезава.

Демон одлази злобно смејући се.)

III. П О Ј А В А.

Пољана испред вароши. С леве стране градска капија.
 Војска прелази преко позорнице; прати је тужан глас
 оркестра. Војници носе мртво тело Душаново. Народ
 сакупљен стоји унаоколо. Сви улазе кроз капију.

Звездочатац (улази).

Огромна је царска сила, свет је подупире!
 Од челика бедемови око ње се вију;
 Међу њима заблистала царска глава,

Троструком је златном круном окићена.
 У крилу му с' осмејива чедо благо,
 На глави му од колевке круна блиста. —
 Царски снови славу пишу, дневи ноћи,
 Хоће злато с лавориком да промени. —
 Ал' се њему уз колено змија вије
 Љута гуја хоће крви да с' напије,
 Издајства јој отров црни на језику
 У срцу јој смрт ледена. —
 Стани царе, немој даље у облаке!
 Над њима су звезде сјајне — људске душе,
 Играјући плавим сводом звезде ситне,
 Написаше златни слови судбу твоју —
 По њима сам дуго читао — разабрах је — —
 Стани царе, чудно пише вечна правда:
 Смртога је само земља, њу нек' гледа
 Хоће лако, гледећ' небо, да с' изгуби —
 А путови небески су заплетени
 По њим' само вечни дуси мирно кроче —
 Цар — човече од земље си, земљу гледај!
 По њојзи се страсти врзу и грехови,
 Испод ње се журно крећу зли духови;
 Змија их је обавила и опила
 С њима хоће царски престо да поруши,
 С њима хоће златну круну да истроши.

Кроз бедеме бујицу је прокопала
Златан престо из основа задрмала.

Цар не хаје што му звезде пишу —
До недара с' гуја успузала,
Љути отров на њ је избљувала.
Сиљан нада а царство пропада!

(Почиње да се мрачи. Звездочатац гледа око себе.)

Помрачила с' царска звезда!
Једна пада, друга се црвени
Као у крви да је окупана —
— У црно се земља заодева. —
Освета је разуздана
Клетва пишти, грабеж зија
Потоком ће крв да лије — —

(У одласку.)

Ноћ је црна,
Ал' је њрња издајничка душа. — —
Изнад мрака светли вечна правда! — —

(Међутим се смркло. Вукашин излази устрашен и осврће
се на све стране)

Вукашин.

Душа лети а под њоме
Црни пакао грозно зија,
Наће душу да отрује.
Наће жртву да прогута.

Куд си пошао грешни Вукашине?
 Хоћеш рају? Врата затворена — —
 Руке су ти крвљу покропљене,
 Лице ти је срамом омрљено.
 За крв царску рај затворен стоји,
 За крв сродну муке су паклене.

Ох ужасна мисао мрака
 Што овлада слабом душом,
 Одгад сунце земљу греје
 Већег греха не угледа:
 Дело црње од поноћи.
 Душа црња и од дела!
 У њојзи се грешна мисао снује
 Свога сродног цара да отрује;
 У њојзи се љути отров спрема —
 Јед се просу — цара више нема!

(У заносу)

Опустео царски престо
 Под њиме се змије легу;
 Око њега сова гречи,
 Ноћна тица злослутница —
 Нећу престо — нећу — нећу —
 Даћу злато да залију
 Љутој гуји адско жвало,

Даћу крвцу да зајазе
 Сову тицу грабљивицу;
 Својом сузом крв ћу спрати
 Што ју проли цару своме
 Кад син с њега суд изрече
 Биће краја јаду моме! —
 Нећу престо — нећу — нећу!

(Вукашин пада)

(Демон се појављује на старом месту и шири руке над Вукашином. Овај се буди мало по мало.)

Краљ Вукашин — царев издајица —
 Краљ Вукашин — мучки цар убица!
 Са престола Цар-Уроша чујем:
 „За убиство смрт се враћа,
 „За издајство смрт с поругом!“

(Ћипа јаросно)

Мучи царе! Ваке речи
 Вукашин ће крвљу спрати.
 Краљ Вукашин издајник — убица —
 Гром и пакао, ко то дрзне рећи
 Вукашин ће домашит' га мачем
 Све и да се на престо понео! —

(У заносу)

Доле, царе, мој је престо!
 Крвљу сам га заслужио,
 Душом сам га закупио — —
 Краљ Вукашин на њ се пење —
 Доле царе — доле — доле!

(Застор пада.)

0 0 0 0 0

ДРУГИ ДЕО.

МРТВА СЛАВА.

— × —

О С О Б Љ Е :

Цар Лазар

Кнез Кратко (Југ Богдан)

Милош Обилић

Милан Толица } војводе

Иван Косанчић }

Вук Бранковић

Југовић Бошко

Патријарх Сава

Демон

Геније

Вила

Два турска посланика

Војводе, дворани, стража, војници, гла-
сници, народ.

Збива се прва појава у Крушевцу, друга и трећа
на Косову.

І. П О Ј А В А.

Дворана средовечног стила. Цар Лазар, Југ Богдан, Југовићи, Милош Обилић, војвода Милан и Иван, дворјани, за тим посланици турски.

Ц а р.

Ти још своју и не каза, кнеже,
А по праву прва ј' твоја, Кратко!
Де реци нам шта ти о том судиш?

Југ Богдан,

Слушам царе ову децу овде,
Како лако о порази зборе —
Бојак бити, силу поломити,
Ог' уз свирку младе одводити,
Овој деци као да исто вреди. —
Давна памтим, много запамтео,
Ал' то много од зле руке беше.

Видео сам војску силнога Душана,
Кад весело пође да Цариград узме, —
Силан царе паде — веле од зле бољбе: —
Горе беше нама, гледати га мртва. — —
— Крило српске славе Романија сажди. —

И Марицу кобну гледао сам царе,
 Где удави јато српских соколова;
 Крвава је река, — ал' и суза наша
 За минулом славом крвава бејаше!

Бошко Југовић.

Гледао си, бабо, српство силовито,
 Па ти ово данас, види се нејако,
 Нама ј' ово силно.
 Негда беше боја око туђе куће,
 Данас бојем ваља очувати своју:
 Мало нас је, право, ал' је снага веља.

Ко на лава у пећину пође,
 Живе главе отуд не износи!

Југ Богдан.

Рад бих и ја мудровати тако,
 Ал' ми неда ова стара памет.
 Моја вели да не ваља снажном
 Презирати слабог противника —
 А цар Мурат слаб противник није!

Милош.

Ти не хоћеш ваљда, старино Богдане,
 Да скрштених руку трпимо поругу;
 Ти не хоћеш кнеже гледат' своју децу,
 Дичне Југовиће помагајућ' Турком,
 Да синцире скују твојој унучади — —

Југ Богдан (прекида)

Не дао Бог, синовче!

Милош.

Кад се сећаш данас веље српске славе,
 Ти не сметни с' ума оне кротке Турке.
 Погледај их сада, па ми реци кнеже,
 Шта би силни Душан бесним Отманима,
 Овде говорио: ти говори за њ' га.

Војводе.

Говори, говори.

Југ Богдан (иза кратке борбе)

Диж'те војску српски соколови,
 Пер'те образ, чувајте огњиште.
 Овако се већ не може више! — —
 Слава српска Србом додијала,
 Вукашина једом надојила —
 Крвном руком туђу круну граби.
 С рођеном се браћом завадио
 На помоћи у туђинству пита.
 — Скупа помоћ, стала га је главе —
 Ал' његови греси остадоше нама
 Да их покајемо. (Цару)
 Лауша си, царе, срећно победио,
 Београд си Србом с нова освојио,
 Са мачем си нове земље привредио,

Ал' та дуга борба осили Мурата.
 Братинска неслога оснажи небрата,
 Те се бесно маша за огњиште српско.
 Неслога му наша силан спрежник беше
 Ђурађ Кастриота Босном поноситом
 Братску крвцу проли за Мурата бесног. —
 Бојја правда шћаше да Србин победи;
 Јест победи ал' га јоште не застраши,
 Још османска снага сломивена није!
 Ордије му нове са Једрене спеше,
 Те се бесно маша за српску слободу,
 Хоће данак, хоће — гром и пакао!
 Овако се већ не може више!
 Диј'те војску српски соколови,
 Пер'те образ, браните огњиште,
 Неслога нам славу потамнела,
 Слога ће је васкрснути с нова.
 Један пут је Осман на Косову
 Окусио крвну гозбу српску,
 Још један пут на ће пропанути,
 Слава српска с нова засијати.

Бошко

Хвала т', бабо, на оваке речи.

Цар.

Хвала т' кнеже; свака ти је речца
 У царевом одјекнула срцу.
 Уз Османа Србом мира нема —
 Шћах се мирит', он погази веру,
 Невернику вера је играчка
 За обману оног ком је света.
 Неверник је зао сусед свуда,
 Злог суседа одгонити ваља.
 Један бојак још добијмо децо,
 Вратили смо што је наше било.
 Наша срчба с нама ће се бити
 Злог суседа хоће одгонити.

(Окренув се стражи)

Нек уведу посланике турске!

(Стража уводи два Турчина)

Цар Мурат је много заискао,
 Све да ј' мање, дати нам се неће;
 Крв да с' лије тако збори веће.
 Каж'те вашем унђару падиши:
 Што неслога србинова даде,
 Слога српска хоће му узети.
 Међу нама мира више нема!

Оли Мурат, ол' ће Лазар пасти,
За два цара овде места нема!

(Посланици излазе.)

А сад децо свак' пред своју војску,
Сунце зађе; кад се сутра дигне,
Осветнике ваља да огреје,
Осветнике злим суседом — Турком.

Милош.

Спешимо, царе господине,
Летићемо крила си нам дао.

Бошко.

Спешимо, спешити нам ваља,
Зао сусед у нашој је кући.
Митар оде да сачува народ,

Ал' не мога сили одолети,

Нови Пазар, жртва ј' нова,

Сваки часак што губимо,

Невине нас крви стаје,

Крви братске, хајдмо браћо! (полазе)

Цар.

Стојте децо! Ко се у бој креће

С чистом душом треба да полази,

Ваља праштат' да му се опрости.

Децо моја драга, Милошу и Вуче,

Небратска је кавга међу сродном крви

Кривда преголема и у срећне дане;
 А у зло је време, кад полаз'те оба
 Богу на истину, грех самртан — децо,
 Знам ја шта се збило — — (Заповеда)

Које први из корица вуко
 Нека брату своју руку пружи
 То Цар хоће! —

(Милош приступа намргођен Вуку и рукује се с њиме)

А сад приђи, свети оче Саво,
 Те нам праштај и благослов даруј.

Патр. Сава.

Децо моја, чеда једне мајке,
 Надо наша, српског царства стуби,
 Покајници греха прадедовских
 Покајте се да вам милост буде,
 Опраштајте да вам се опрости.
 Благослов је свакој чистој души
 Мелем благи будуће милости,
 Благослов је сваком чистом срцу
 Нада веља у невољи тешкој.
 Преко мене грешног слуге свога
 Покајником Бог благослов шаље.
 Воља ће вас божја умудрити,
 Сила ће вас божја укрепити,
 Да пораз'те хуљитеље крста,

Победници да с' вратите дома.
 Децо моја, чеда православна,
 С чистим срцем благослов примите !

(Средњи застор пада.)

II. П О Ј А В А.

(Шумски предео — ноћ. Вук Бранковић иде замишљен
 преко позорнице)

Вук.

Са Балкана густе облак пође
 А у крв је крила замочио,
 На плећа је Алкоран понео.
 Пред њиме је вихор похитао,
 Да потресе круне и престоле;
 А за њиме бујица је пошла,
 Да поплави злабене кретове,
 Да потони што се крсту клања.
 Бедемови тврди пред њиме падају,
 А народи за њим на колени гмижу.
 Огромна је сила у томе органу,
 Ко ће овој сили одолети лако ?!

Геније (појављује се.)

Деспот Вуче огромна је сила

Ал' престо јој с' на грех подушире,
 Пороком јој круна позлаћена;
 Чисто срце одолет' јој може,
 Љубав к роду победит' је може,
 Јача ј' од ње вечна божја правда!

Вук (као ван себе.)

Јача — јача —

Демон (појављује се.)

У каљузи робље с' ваља,
 Порфиром се мудрост кити.
 Лажна вера с празновером
 На изменце светом влада.
 Мудроме је свака вера добра,
 А најбоља која много даје!
 Може ли ти која више дати
 Но што даје вера пророкова?!
 У злату се бињиш сија,
 На круни је Алем драги;
 Царску силу и господство
 Све за једну празноверу
 Што је робље „сродством“ зове.

Геније

Тешко свуда своме без својега!
 Сродство крви свет је намножило,
 Сродство душе благослов је стекло;

Сродан сродном помоћ је најјача!
 Лазарева ти си десна рука,
 Лазар глава српства васколика.

Демон.

У синциру робље стење;
 Господство се умљу даје.
 Колена си господскога,
 Велможа си силног цара;
 Владалачко т' име краси —
 У царству ти нема пара.
 С' тога т' Султан руку пружа,
 А из руке правду нуди. —
 Сродан царе војску даје —
 — Војсковођа царев слуга! —
 Туђин царе круну даје
 Деспот Вуку Деспотово
 Господину Господарство!
 Која ј' вера права вера?
 Које ј' сродство замашније?

Геније

Сродство крви на небу се веже
 Вечито је као и небо само,
 У туђинству сродства крви нема,
 Невери је небо затворено! —
 Цар дарива своју крв рођену,

Даје Вуку најдражије благо;
 А ко даје најдражије своје,
 Највише је с њиме даривао. —
 Туђин царе туђе добро нуди:
 Отет' ваља на га понудити!
 Хоћеш своме своје отимати,
 Ол' туђину своје даривати?

Демон

У Крушевцу царски двори,
 Уза дворе цветна башта;
 У сред врта до два цвета —
 Један цветаг љиљан-Мара,
 Други ружа Вукосава.
 Мирисом су врт покриле,
 Сјајном круном осветлиле.
 Отуд иду два јунака
 Деспот Вуче и Милоше,
 С Браничева један дође,
 Са Поцерја други снеши;
 Сваки царски врт облеће,
 Сваки хоће царско цвеће.
 Јунацима царе збори:
 Љиљан цветаг племенити
 Господску ће груд да кити,
 Али ружу мирисаву

Бољи јунак узбрат' може.
 Засветлише бојни мачи
 Усред врта царевога,
 Засијаше очи црне,
 Задрхтало мирис цвеће — —
 Љиљаном се Вук окити
 А ружицу Милош узбра! —
 Ружа ј' цару мио цветах,
 Милош седи уз колено:
 С господством се двори ките,
 Ал' јунаштво дворе диже.

(Вук хода немирно по позорници за тим онет седа)

Геније.

Са јунаштва Деспот Вук се слави,
 Са врлине Милош слави пође.
 Ко се једном са врлином дружи,
 Тај на славу насртат' не може!
 Обилићу твоју руку пружи,
 Врли Милош душу ће ти дати.
 Пред вама ће сила да с' поклони,
 За вама ће песма да заори.
 Сила турска хоће пропанути
 Након вас ће слава останути!

Демон

Деспот Вуче, не дај плећа,
 Да од њега мост сагради

Цар Лазару омиљени
 Млад Милошу од Поцерја!
 Што освоји храбри Деспот Вуче,
 Царево је, тако закон хоће:
 Ком цар даде онога је,
 Воља царска и то ј' закон.
 Чим се царе силни са победе врати
 Нову круну меће, своју зету даје.
 Ко је цару мио зете,
 Тај са њиме круне дели.
 У Милоша мишца снажна
 Обилића чело сјајно,
 Хоће круну да понесе
 Светлу круну деспотову.

(Вук Ђипа и хода у заносу)

Узми Деспот Вуче што ти Мурат пружа,
 За јуначку руку нову круну даје;
 Вера му је права вера
 Сродство му је замашније.

(У беснилу Вук излази на демонову страну — Геније
 покрива лице и одлази. Демон исчезава злобно сме-
 јући се.) (Грми и сева.)

III. П О Ј А В А.

Позоришта је с пред помрачена и представља дивљи кршевити предео, страг је осветљена пространа пољана; на њојзи леже групе рањених војника српских. Неки седе погружени. Музика свира тихо. Вук прелази преко позориште и погледа устрашено на бојиште.

Вук.

Ох, ужаса јоште не виђена!
Тешка рука Бога осветника
Спушта с' тихо на пороке наше. —
Јадна браћо моја, жртве црног пакла,
Веље славе српске стубови препукли:
Братска вас је рука у сурвину вргла,
Братска вам је рука срца окрвила,
Братска вам је душа душу ојгдила.

(Погружен пада на стену.)

(Вила појављује се на висини иза бојишта држећи у рукама гусле.)

Вила.

На Косову излазило сунце,
Косово је поље осветлило.
Кроз чадорје промолило главу,
У чадорју звука од оружја,
Свак' се паше а Бога призивље,

Само један шатор онемио
 Самртна је у њему тишина,
 То је шатор Милош Обилића.
 Будило га са истока сунце:
 Устај, устај војвода Милошу,
 Свуд' се чује звука од оружја,
 Свак' се наше а Бога призивље
 Сам ти хоћеш зору да преспаваш,
 Из шатора одјекује тужно:
 Не ће Милош зору да преспава,
 Клевета га из постеље диже,
 Одведе га у таборе турске,
 А на ноге падиши Мурату — —
 Шта је онде Милош починио
 Запева ће посестрима Вила!

Над Косовом жарко сунце сија,
 Од копља је гору осветлило,
 Блистају се у гори штитови,
 Међу њима два се златна виде;
 Један носи орла двоглавога,
 Други носи месец и звездицу.
 Два се штита силно ударише,
 Орлаш штит је средом пренукао,
 Под њиме се царска глава види.

Цар Лазара глава поносита
 Црној земљи лице оборила. — —
 У молитви усна задрхтала:
 „Прости Боже, моје тешке грехе,
 Рођена ме деца напустила,
 У туђинству оца потражила
 Туђем цару главу приклонила!
 Прости Боже и душу ми прими!

На Косову сунце залазило,
 У крвцу је лице умочило;
 У сунцу се доле руменило.
 Лица бледа поље су покрила:
 Јунаци су на ноћиште пали.
 У боју им малаксале руке,
 Из руку им мачи попадали,
 У очима ватра догорела,
 У срцима врела крвца стала.
 Ко се био уза цара свога,
 Ту ће с њиме санак да борави,
 Вила ће га крилма да захлади,
 Својом песмом сан ће да му слади;
 Ко у боју цара оставио,
 За тог санка на бојишту нема,

Иза сна ће вила да га буди,
Својом песмом да му пара груди.

(Вук се диже и хода немирно.)

Зађи сунце легли су јунаци,
Твој румен им не обоји лице,
Твојим жаром не окрвави срце,
Зађи сунце а да нојца пане —
Издајство је по Косову пошло.

(Вук се крије.)

А издајство густа мрака тражи,
Зађи сунце, царство мрака дође,
Зађи, зађи — —

(Вук бега с позорнице.)

Тамо доле на пољу Косову
Једно момче на мач наслоњено,
Белом траком очи привезане,
Око мртво изболи га Турци,
Ал' је живо у прсима срце.
Крвно дело прекосовске славе
Из тебе ће песма да с' излије;
Кроз мрак густе глас ће да се вијне,
Два ће мора песму да закриле — —
Докле песма не испева славу,
Докле песма не искуне клетву,
Докле слава срца не завида,

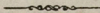
Докле клетва душу не очисти,
 Јек ће кроз мрак силно да се вије.
 (Зове) Млад јуначе, гледаоче славе,
 Срећан био муке не видео,
 Дођи сестри у гору зелену;
 Од славе ти бритка сабља оста,
 Вила ти је гусле опремила,
 Мач и гусле свечано знамеће,
 Гуслама ћеш славу сачувати,
 А мачем ћеш муке домучити!

(Даје му гусле и узев га за руку одлази с њиме.)
 (Улази једна чета Турака с вођом.)

Вођа.

Алах ћерим! Ево још једне хрпе ђаура.
 Јусуфе, са мртвијех скидај благо и одјело;
 живо робље прићерај у табор!

(Застор пада.)

ТРЕЋИ ДЕО.

ПУСТАНАДА.

—*—

О С О Б Љ Е :

Кнез Михаило.
Један духовник.
Бег босански отац.
Бег босански син.
Војвођанин.
Хрват.
Бугарин.
Албанезац.
Херцеговац.
Бошњак.
Први Турчин.
Други Турчин.
Трећи Турчин.
Старац Турчин.
Демон.
Геније.
Вила.
Турци, српски грађани.

Збива се 1. део у Београду 2. и 3. Топчидеру 1868.

І. П О Ј А В А.

(Улица у Београду. Турци грађани, жене и деца трче у
нереду преко позорнице. Чује се пуцњава изпушака.)

Први Турчин (уморен стане.)

Валах Турци грђа муртатлука ¹⁾

Још не виђе обријана глава!

Влах Турчина ћера на срамоту. ²⁾

Други Турчин (исто тако)

Вођена ³⁾ се нешто крупно мјеси.

Право база Мула-Ефендија:

Влаху дани ћоше од доламе,

Доламу ће т' с' леђа свући влаше.

Што ће војска Коџа-Милошићу, ⁴⁾

Што л' лубарда влаху рајетину?

Ево што ће — да вилајет кавжи.

(Улази старац Турчин)

Први Турчин (старцу.)

Аман људи какав калабалук!

Зар се бива измећари царски

Са рођена ћерају кућишта?

¹⁾ Превара. ²⁾ На силу. ³⁾ Овде. ⁴⁾ Кнез Михаило.

Ће су улеме, ¹⁾ имами, ²⁾ кадије ³⁾
 Ће ли су ни теџтери, ⁴⁾ фермани, ⁵⁾
 Што не пишу влаху бурунтију ⁶⁾
 Да се прође Ћоравога посла?!

Други Турчин.

А што шути у граду Фугара, ⁷⁾
 Зар већ није крв међ' нама легла?

Старац Турчин.

Грдно пође отчад паша стаде,
 Да с Ћаури кајмаклију ⁸⁾ срче,
 Сваки с' Ћеиф ⁹⁾ њима окабули ¹⁰⁾ —
 Нахија се за нахијом влаши,
 С пашалуком ¹¹⁾ Ћаур господари,
 Све друге је редом загризао.
 Од Пазара узе Студеницу,
 Од Зворника Јадар, Рађевину,
 Од Лесковца Параћин, Крушевац,
 Од Видина Црну Рјеку, Крајну,
 А од Ниша Алексинац Бању —
 Све то власи немилице крње,
 Све то султан с пашама кабули,

¹⁾ Мудрац. ²⁾ Духови старешина. ³⁾ Судија. ⁴⁾ Записници. ⁵⁾ Повеље. ⁶⁾ Писмо. ⁷⁾ Сиротиња — народ. ⁸⁾ Кава густа. ⁹⁾ Ћуд. ¹⁰⁾ Дозволи. ¹¹⁾ Србија се зваше пашалуком београдским.

Све то Турци на срамоту гледе. —
 А сад пошао да се руга светцу;
 Торњеве је к небу испречио,
 Клепетуше на њих објесио,
 Тер ми отуд врх ђемена звече
 Кад год пођем акшам ¹⁾ да се клањам.
 На углове повјешали сура ²⁾
 Милошеве цијеле ордије,
 За Султана нико ту не пита:
 Патишах је сјенка везирова,
 А везири влашке потурице,
 Продаће му куле и градове,
 Продаће му нашалуке редом. — (љутито)
 Од кад паша у сандуке ³⁾ сјео,
 Тер га коњи кроз чаршију вуку,
 Вриједи исто што и труо љешник.

(Пуцњава се примиче)

Трећи Турчин (улази.)

Хоће власи да се искусуре ⁴⁾
 Сто Турака за чираче ⁵⁾ влашко:
 Бије пушком куд гођ се окренеш,
 Не дају ти ока отворити.
 Вође људи није чиста посла.

¹⁾ Вечерња молитва. ²⁾ Сlike. ³⁾ Каруца. ⁴⁾ Намире
 — Освете. ⁵⁾ Шегрче.

Шејтан ¹⁾ пође с влахом да војује,
 Чуј ме лијепо Хаџи Јусуф-аго:
 Ако низам у помоћ не дође,
 Прасиће се по Дорћолу ²⁾ крме.

(Пуцњава се све ближи. Преко позорнице трче
 уплашено Турци и буле. Иза позорнице чује се „Аман“,
 „аман“. Међутим се прикупило више Турака на по-
 зорници.)

Старац Турчин.

Крме сједи на пашалук, болан;
 Ако ј' њему влаше попљувало браду,
 Валах мени не ће. — Ајмо Турци у бој!

(Вади пиштољ и полази на ону страну од куда се чује
 пуцњава. Остали полазе за њим. Обратне стране из-
 лази један грађанин с голим мачем у руци а за њим
 чета наоружаних грађана.)

Грађанин.

Предајте се Турци!

Стари Турчин.

Зар теби ћетићу?

Грађанин.

Цео народ иза мене стоји,
 Остали се Турци предадоше,
 Не ће им се лудо губит' главе.

¹⁾ Ђаво. ²⁾ Турско предграђе у Београду,

Стари Турчин.

Пуштајте нас својим домовима
Па ћемо се отуд диванити.

Грађанин.

То не иде Хаџи Јусуф-аго,
Предајте се, тврда вам је вјера,
Све до једног спровешћемо у град.

(Турци се договарају.)

Стари Турчин.

А ће су ни ћеца, ће кадуне ¹⁾?
Пуштајте нас до њих па ћемо виђети.

Грађанин

Што не шћаше лудо размећат' се главом
Све то оде у град здраво и читаво.

Стари Турчин (окренув се Турцима.)

Е већ није вајде! —

Дође врјеме да с' кабулит' мора.

Један друм нам власи оставише,

А тај друм нас води у гурбетлук ²⁾

(Грађанину) Вјера ти је момче?

Грађанин.

Тврда вјера!

До града смо ваши браниоци,

Ником длаке не ћемо дотаћи.

¹⁾ Жене. ²⁾ Просијаштво.

Стари Турчин.

А ти ајде, води. Ајмо Турци с њима!
 Ал' те молим, кад се отуд вратиш,
 Отиди-дер вашем Милошићу
 Па му реци селам ¹⁾ од Јусуфа.
 'Вако реци: Хаџи-Јусуф, бива,
 Шаље теби, Милошићу селам.
 'Вакој вјери, као што је твоја
 Мехмед-Ага Фочић ваља — бива.
 Ће те нађе — реци — кусур ће ти дати ²⁾.
 (Турци одлазе народ за њима.)

II. П О Ј А В А.

(Дворана у кнежевом конаку. Улази стари духовник.)

Духовник.

Ко да ово очима погледа
 А да суза радости не кане?! — —

Крв предака по Врачару с' лије —
 Крв жртава поље поплавила — —
 Са кочева жртве малаксале
 Вечном Богу молитву јецају,

¹⁾ Поздрав. ²⁾ Осветиће се.

Уздасима сунце помрачују.

Један уздах изнад свију с' чује:

„Где си мајко што ми живот даде?

Ако с' жива допузила довде,

Узми живот болног си га дала.“

— „Поглед' робе на хатове плоче

„Крвав носе благослов од мајке!

Горак уздах поврх коца с' вије,

Хладан кикот од неба га крије — —

„Где си, сејо, да олагнеш муци?

Руке т' беху препуне дарова

Ќмрт је дарак што га братац иште.

— Ха, ха, влаше у харему сјајном

„Влајња пишти ал' Турчина љуби.

Горак уздах поврх коца с' вије,

Хладан кикот од неба га крије.

„Где си брате да целиваш брата

Еда б' душу лагље испустио — —

— — Нем је Врачар, ал' у гори пушка

Тужан одјек мученику шаље,

Да брат живи у гудури мрачној.

Последњи се с коца уздах чује:

С Богом брате, — прости мајко земљо —

Ја не могах — доврши ће братац —

(Као да се буди)

Ко да с' сети мученика ових,
А да душа боно не проплаче!?

Мрко гробље минуле нам славе,
Српском крвљу окупана земљо,
Српском сузом орошено поље,
Како дивно сад преда мном блисташ.
Из твога је недра материнског
Понигнуло смиље и ковиље.
Из уздаха смиљ је процватио,
Из молитве босиљак проклијо —
Ко да тебе сад очима гледа
А да сузу радости не лије?! — —

Хатови су доиграли бесну игру,
Мученици домучили грозне муке:
Српским пољем одјекује песма српска
Насред поља уздижу се бели двори
Од срдаца мученичких сазидани,
А срцима живих Срба опасани.

Усред двора српско срце
 зауцало ,
 Растурена српска чеда
 дозивало:
 Дајте срца, српска децо,
 срца дајте,
 Груд је онде где и срце —
 мишце чиле,
 Срце ће нас прикупити
 свеколике,
 А мишце ће дохватити
 лаворике.
 Згреват' ваља сјајне славе
 Србинове,
 Тражит' ваља старе дворе
 Душанове!
 (Повлачи се у дно позорнице)

Бошњак, отац и син (улазе.)

Бошњак син.

Ходи, ходи, оче Ибрахиме!
 Да свете ми пророкове вјере
 Нигђе нијеси боље смјештен био,
 Него овђе у кнежеву двору.

Отац

Аман, дјете, на што ме нагони
 Да поплујем своју сједу браду.
 Што ће Ибра у кнежеву двору,
 Што ће Бошњак у ђаурској кући?
 Шта ћу рећи ако вилајетом
 Ко запита, шта је бег-Ибрахим
 У конаку кнежеву чинио?

Син.

Шта ћеш рећи? — — Реци шта ти драго.
 Кад се вратиш у вилајет дома
 Казаћу ти шта ћеш тамо рећи.

Отац (срдито)

Казаћу ти — казаћеш ми бјеса,
 Што 'ш казати? Чујте ме Бошњаци!
 Бејах с бабом, бегом Ибрахимом,
 Поклонит' се кнезу Милошићу — —
 Веље бруке, ох свечева вјеро! (Срдито)
 Де пусти ме да се вратим дома.

Син.

Каква брука, старино занета,
 Зар би син ти, Беговић Мустафа,
 Понио бруку на господско име?

(Калуђер се ближи неприметно.)

Отац.

Веће бруке Бошњак не доживи,
 Но ја овђен — Зар ти знадеш болан,
 Шта је Турчин на Врачару био?
 Питај мене да ти прође жеља
 Клањати се Ђаурину кнезу. — —
 Још ја бејаш голобрадо момче
 Када дођох с босански бегови
 Да прихватим Рушид-пашу силног:
 По Врачару искупљена раја
 Гологлава шије опружила
 Новом паши да цјелива скута.
 Кнезови су са коња сјахали,
 Тер пјешнице уз коња му ходе. —
 Бјеше ми се Ђогат разиграо —
 Вели Омер: покушај дер, беже,
 Чијег хата скок ће бољи бити
 Оли мога, оли твога Ибро?
 Ја пристадох, — али на Врачару
 Голо поље, нигђе стуба нема.
 Пошали се Омер-бег Вјелчевић:
 Глени оног дугачкога влаха,
 Де покушај, побратиме Ибро, —
 Једно влаше болан, ка ни једно — —
 На ободе хата алатога

Прескочи га предњијем ногама,
 Ал' стражњијем претурит' не море.
 Јадном влаху дохватише главу —
 Ха, ха, старац паше не угледа. — —
 Ех, да златно то бијаше вријеме
 Ће с' такуми с турскијех хатова
 Овијем пољем као сунце сјаше.
 А сад влаше конаке озида
 А не пита цара ни везира.
 Па још хоће да му у конагу
 Бег босански доламу цјелива (срдито)
 Ех, пуштај ме.

Син.

Па ће су ти паше и бегови
 Са Врачара? Ће су — ну дер збори.

Отац.

Ће су? Ће су? Ех, до кијамета
 Ту би паше рахат пашовале,
 Да не дође паша потурица,
 Да резили свјетли образ царски.
 Жао га бјеше каду ојадити,
 Ако мушки на бедему падне,
 Те напусти ђаде и градове,
 Као да их је султан похарао
 А не нашом искунио крвљу.

Син.

Јес, напушта, на срамоту, беже!
 Претекло је изгажене раје,
 Дорасло је што нејако било,
 Осилило што имало снаге,
 Те на силу силеџије гони.
 Па што чини та слободна раја?
 Погази ли кога од Турчина?
 Посјече ли које турско дјете?
 Ил' исчупа бегу Ибрахиму
 Једну циглу длачицу из браде? —
 Прођ' се бабо, 'ваких празних збора!
 Није паша Ђаде и градове
 За Ђејф раји даровао — није:
 Мала раја, ал' је с рајом правда.
 Што источи турске крви раја
 За невољу точила је, беже;
 Што изгони из Србије Турке
 Са неправде гонила је — беже,
 Изгонила Турке господаре
 Ал' не гони своју турску браћу.
 Што ка она, мајку мајком зову,
 А клања се пророковој вјери.
 Не ће бабо, лијепе ми вјере!

Отац.

Не ће велиш? — —

Син.

Ко мунаре диже,
Не диже их што их рушит' хоће. ¹⁾

Отац.

А да јесте — лијена му хвала!
Кад угледах опустеле граде,
Од жалости срце ми набрекло —
Да не зачух оцу са мунаре
Мним е би ми онђен препукнуло.
Јес ја мујо, лијена му хвала.

(Опази духовника)

Е не глени

Један поп се из Њошета ближи. (Отрже се)
Ја изљегох, — мрско ми је гледат'
Влашког попа — —

Духовник (за себе)

Он је — он је!
(Јаросно) Куго људска, нађох ли те једном?
Још је доста у костима срчи
Да те смлавим потурицо грдна!
(Хвата се за пас и долази к себи.)

¹⁾ Кнез Михаило наредио је, да се оправи једна од порушених цамија у Београду и да се оца издржава о државном трошку.

Прости, беже, — занесе ме љутња
На недело — прости!

Ибрахим.

А шта ш' попе резилуџом тијем?
Не знам, валах, што ј' од мене криво
До што уђох ће ми мјеста није —
Што тражио то сам и нашао.

Духовник (прикупља се.)

Ништа — ништа. Прости беже — прости —
Једна слика из младости бедне
Занесе ме да огрешим душу.

Ибрахим.

Шућур богу е си е' освјестно.

Духовник.

Јесам, аго, свој сам и божији,
Па ми с' хоће и тебе да светим.
Погледај ми ову рану овде,
А сети се Милете ајдука,
Па ћеш знати шта то шћаше би си.

Ибрахим (устрашен.)

Хајмо Мусо, — то је вјера лоша,
На жао сам му једном учинио.

(Повлаче се.)

Духовник.

Не плаши се, беже Ибрахиме,
Мртав ајдук под овом је ризом. —

Оружје се за освету кује,
 Крст се часни за опроштај гради, —
 Ја крст носим — не плаши се, беже,
 За ову рану завидану, овде,
 Стотину сам самртних задао.
 Док ми снаге у жилама беше
 Секао сам Турке немилице;
 А кад старост онемоћи снагу,
 Пошао сам Богу на молитву,
 Те молио да свак' Србин чини,
 Што је ајдук Милета чинио.

Мустафа.

Часни оче, што ли смо ти бриви,
 Ево ја ћу одужити за њ га.

Ибрахим.

Лудо дјете бежах ускочио
 С једном четом у Иверак гору
 Милетину напао сам кућу,
 Те Милету тешко раних пушком
 А жену му отех на срамоту.
 То је, дијете, била твоја мајка — —
 Е знаш, Мусо, такво бјеше вријеме,
 Сад је — видим — друго вријеме дошло.

Духовник (као ван себе.)

Ох, вечита правико небеска
 Хвала теби на тренуту овом!
 Из крила си чедо ми отргла,
 У сред легла душманскога вргла,
 Да душманом срца окрављује,
 Да братинство међу браћом снује.
 Хвала теби вечна правдо неба!

Мустафа.

Прости, попе, —

Духовник.

Просто — просто — беже!

Ибрахим.

Алах Ђерим, олагну ми срце!
 Али овђен остати не морем,
 А ти остај, алал нек ти буде,
 Ја од крви не направих воду:
 Што је чије нека му и буде.

(Олази)

Мустафа (за њим)

И биће му стари Ибрахиме!
 Иза вас је наша Босна, беже.
 А ми Србом браћа смо рођена, —
 Доб нас Осман турски не научи,
 Као што нас је клањат' научио.

Духовник.

Тако, сине, алах те саслушао.
 Проста т' била крв рођена оца
 Када својом браћи припомажеш.
 Приђи тамо твојој браћи сродној,
 Скупила се чеда једне мајке —
 Твоје место међу њима стоји.

(С Мустафом излази)

(Дворана се смрачи. Демон излази)

Демон.

Без облака неба нема —
 У облаку муња седи,
 Али муња паелу циља,
 У облаке кнез је полетио,
 Али муња у мојој је руци. —
 Два сам цара у провалу згурао,
 Олтар свети под ноге сам вргао,
 Разуздао сам мржњу и освету,
 Отуђио што је своје било,
 Раставио што се пригрлило,
 Разорио што је стално било.

Мојој сили све подлеже,
 Све што негда силно беше.
 Рука моја овде влада,
 Тој се руци кнез не нада —

А та ј' рука пуна злата,
 Пуна власти и берата.
 Док њом магнем — кнеза не ста
 Са овога сјајног места.
 Ја с њом махну, а освета
 Сустиће га до крај света.

Око двора пропузале
 Јетке змије и шкорпије,
 С јакренима коло завезале —
 У сред кола тебе, кнеже, гледам,
 Промаша л' те јакреп љути
 Ујешће те јетка гуја.

Силно су ти крила ојачала,
 Под небом ти доскочит' не могу,
 Ал' што земљом кроз мрак гмиже
 Куд ја хоћу, свуда стиже. (Исчезава.)

(Дворана се осветли.)

(Улази кнез Михаило)

Кнез Михаило.

Сјајно небо пуно ведре наде
 Зар беш једном засијат' нам стално;
 Из грехова минулих колена
 Зар ће једном изчезнути клетва.
 Тешка клетва кроз векове траје,

Тешка мука јоште не престаје. —
 Ко ће главу са земље дигнути
 Кад му тело укочено стоји? —
 Српско племе тело растурено,
 Тешко да се с душом грлит' може:
 Удови су оруђа нејака
 У туђинској руци — —
 (Улази духовник.)

А ја један међу свима хоћу
 Да искупим рукама нејаким
 Што векови раставише сијно?! —
 Таште жеље за сујегне душе!
 Владаоцу дани су бројани,
 А народи вековима живе!
 Ко ће с веком да у борбу лети?!

Духовник.

Који за дан дело века ствара.

Кнез Михаило.

Мелентије, стара слуго божја!
 Зар и ти се твога сећаш кнеза?

Духовник.

Ко се Срба сећат' не престаје,
 Тог се радо сваки Србин сећа.
 Ти си Србом, драги господару,
 Једним махом заденуо брила —

Долетише из даљних крајева,
 Да ти братску своју пруже руку,
 Да ти српско своје нуде срце.

(Махне руком. Отвори се застор и излазе Срби разних племена.)

Ево, кнеже, чеда једне мајке
 Растурена по голему свету.
 Што насиље негда растурило,
 Твоја љубав прикупила е нова.
 Њихна снага, твоја ј' снага кнеже!

Војвођанин.

Од два века силом одвајани,
 Ни за часак одвојени нисмо.
 У туђини живот боравећи
 Чували смо, бранили смо своје.
 Од Будима па до Сланкамена
 Крвним трагом гонили смо Турке.
 Што смо слогом нашом сачували,
 Што смо снагом нашом привредили,
 То је српско, а ти Србом глава.
 А што од сад ваља очувати,
 С тобом ћемо да чувамо, кнеже;
 А што ваља Србом освојити,
 С тобом ћемо освајати, кнеже!

Рват.

Са Србима Рват од вајкада
 Своју судбу делио је братски.
 Срећу српску у рукама држиш,
 На и наше буди чувар, кнеже!

Бугарин.

Кад се корен у здравици храни
 Дрво цело с нова ће да расте.
 Ти си Србом корен сачувао,
 На све стране проклијало шибље:
 Дај да с тобом гору негујемо,
 Мајку земљу с њом да закрилимо.

Херцеговац.

Херцегова земља посестрима,
 Уза браћу стојала је вјерно;
 Кроз мрак густе вековнога ропства
 Наши мачи сијали су свјетло.
 Нашег мача ти си рука, кнеже,
 Куд потегнеш там' ће крвно пасти.

Албанезац.

На високим Дечанима
 Бео мрамор јоште светли;
 Жива срца закриљује,
 Српску наду оживљује.

Дечани су постојбина твоја,
А ти нада наших срца живих.

Бошњак (Турчин.)

Из недра нас братинскога

Туђа вјера силно трже,

Ал' нас гласи матерински

Из сна дугог пробудише.

Да очува домовину драгу

Бошњак своје најдражије даде.

Пророку се народ поклонио,

А за род је своју крвцу лио.

Род је ближи и од вере —

Ти му кнеже веру храни,

Он ће сродан да те брани.

Кнез Михаило (тихо)

Будна стоје чеда измучена.

Из колевке вековне неправде,

Осветници страхотно се дижу — —

(Јасно) Драга браћо, ускрснула снаго,

С вама ј' мени ускрснула нада.

Што је јада и невоље српске,

Од србинеке све је дошло руке. —

Од Душана па до овог дана

Црни Демон освете, издајства,

Међу браћом адски пламен бљује,

А народу лошу срећу снује.
 Кад се туђе са туђинским коље,
 Тад ће небо страну крв да слије
 Да човештво сродством обавије:
 Ал' кад браћа крвцу братску лију,
 Добри дуси, од браће се крију.

Добри дуси српству ускренуше сада
 А с њима је нама ускренула нада.

Што отуђи злоба и ненавист,
 Љубав братска сродила је с нова;
 Што ослаби раздор и издајство,
 Верност роду ојачала с нова:
 Љубав, верност донесосте мени,
 Добру наду за то вам даривам.
 Љубав, вера и надежда тврда
 Србину ће вратит' србиново,
 Столит' ће му стогодишње муке,
 Ослободит' од синцира руке.

Духовник.

Амин, амин!

(Срби се групирају околу кнеза дижући руке к њему.
 Завеса пада.)

III. П О Ј А В А.

(Шумски предео. Ноћ и грмљавина. Страг, се види споменик кнежев. Испод споменика седи погру-
жени Геније.)

Геније.

„Ал' кад браћа крвцу братску лију,
Добри дуси од браће се крију“ — —
Братску крвцу браћа су пролила,
Добра духа с нова одгонила,
Добру наду с нова утолила,
Мајку своју у црно завила.

Вила (са висине.)

Изнад горе залазило сунце,
Лиснату је позлатило гору.
Кроз гору се дичан јунак шеће,
У сунцу му заблистала глава,
У зраку му очи засијале,
У светлости прса набрицала.
Гора ј' кнезу и отац и мајка;
Из горе је Србин поникао,
Кроз гору је своју крвцу лио,
У гори је своје враге био.
Своје зебње све у гору скрива.
Своје снове све по гори снива. — —

Ал' у гори вила запева,ла,
 И јунака гором подсећала:
 Врат' се дома, у гору не иди,
 Гора мрачна као издајство, кнеже,
 Густо лишће зраку не пропушта,
 Превидићеш маче углађене,
 Што прсима твојим полетеше.
 Издајство је гором прочепало,
 Густим мраком тело опасало,
 Летком злбом срце обавило —
 Врат' се дома у гору не иди! —
 Кнез не хаје што му вила збори,
 Већ кроз гору весео закрочио. — —
 Густој гори оживело лишће,
 Листак лиску прошаптао тужно:
 Јадна горо што си дочекала,
 Да у теби Србу станка нема!
 Јадна горо што си доживела,
 Да у теби кнезу санка нема! —
 Лишће твоје Србе заклањало,
 Од челика душманина крвна;
 Сад је лишће од челика љута,
 Срба тражи да га смртно рани. —
 Пођи дома у гору не иди,
 Врат' се, врати! —

Кнез не слуша што шапуће лишће,
 Крочи дубље у гору зелену, —
 Густа гора пунахна је лишћа,
 Сваки листак стрела је отровна,
 Устрелило Михаила лишће,
 Дичну му је оборило главу,
 Топлу му је крвцу исисало,
 Српску наду с нова уконоло.

Кроз гору је вила закукала,
 Свог љубимца гором дозивала:
 Где си, где си, поносити кнеже,
 Злаћено те погледа оружје,
 Искупљена чекају те браћа.
 „Згреват' ваља славе србинове,
 Тражит' ваља дворе Душанове.“ — —
 Гора нема — смрт у њојзи влада. — —
 Што је живо по гори ходило,
 Мртво, хладно — покрило га лишће.
 Што певало то је проплакало,
 Што цветало то је увенуло,
 Осушило с' грање и корење,
 Просузило стење и камење,
 Онуд ноћу пуста нада веје,

Докле нову тугу не завеје,
Док се Србом срце не загреје.

(Грми и сева. Предео се смрачи. Излази Демон.)

Демон.

Адске слуге, верне слуге, —
Адске руке носе муге!
С мукама се Демон храни,
Сузама се Демон поји. —
Слатка ј' храна пушта нада,
Сладак напој — суза јада:

Малена је адска чета,
Ал' је дрска и занета,
На што дахне, то усахне,
Што домаши, то разори.

Задахнула заклетву братинску,
Домашила кнеза осилена.

Заклетва је усахнула,
Силног кнеза оборила.

У гроб леже србинова нада,
Моја с нова започиње влада.

(Вила се спушта са висине и приступа Демону држећи
у једној руци мач у другој гусле.)

Вила.

А мене си превидио, враже,
Јер ти мраком црна душа блуди.

(Демон измиче.)

Али мрагу ево часак дође:
Са Демоном сусрете се вила! —
Од Косова па до овог дана,
Жртава си доста нагутао,
Јада си се доста наживао.
Светило је изнад мрака, враже,
До неба ти сила не допире!

(Прободе га мачем.)

(Геније се буди и устаје.)

Прикуп'те се Срби погружени,
Младом српству нови данак свиће,
Злога духа међу вама нема,
Вила ј' своју песму допевала.

(Исчезава.)

Геније

(Прикупља народ околу споменика испод којег лежи савладани Демон.)

Геније.

Приђ'те ближе амо, чеда измучена,
Вила је вас својом песмом искупила,
Добар дух вас ево у закриље прима. —
Вековима Србин у сужањству пишти,

Братска му је рука срце раздирала,
Братска му је срџба срећу подривала. —

Из Приштине Србин светом влада,
Уздиге га слога прадедовска,
Осили га слога и јунаштво.
Истоком је царе завладао,
Ал' се запад сили поклонило.

Из прикрајка јетко црни Демон вреба,
Голема је превећ та царева слава,
Те разузда клетог славољубља врага,
И заждије раздор међу сродном браћом.

Земној сили царе одолева,
Ал' подземној одолет' не може!

Међу браћом полегла је крвца,
Из ње клетва к небу одлетела,
Те је тешко на Косово пала.
Син од оца стаде дизат' руке,
Брат на брата у освети ћина,
А небрата у помоћ призивље. —
За туђина Србин крвцу даје,
А за брата свога и не хаје. —
Крв је с нова међу браћом легла,
Те је тешко на Србију пала.

У сужањству Србин пишти,
Притисле га турске руке,

Турски јарам грозно тишти,
 Србин трпи горке муке.

Братово је своје брату отимао,
 Туђину је своје и братово дао.

Србин пишти, клетва небу лети,
 Хоће с нова да се спусти тешко. — —

Ал' из горе песма запевала,

Те у гору браћу сазивала.

Србин стреса ланце и окове,
 А горској се песми одазивље,

Полетео у гору зелену,

Да покаје прадедовску клетву.

Србин пева мач у руци сева,

Крвцу лије али Турке бије. —

Из нова је засијало сунце,

У мукама здружила се браћа,

Али Демон изнова се враћа.

Што најјаче то је оборио,

Што најбоље то је разорио,

Крв је братску Демон с нова лио,

Ал' у њој се једном утопио. — —

Мртав лежи зао Демон српства,

А Геније над њим шири руке.

Песма српска силног врага скруши,

Да Србину славу не поруши. —
 Неслога га српска породила,
 Он неслогу међу браћом сеје.
 Слога српска врага уморила,
 Слога братска нек нас од сад греје.

Сви.

Слога српска врага уморила,
 Слога братска нек нас од сад греје.

(Застор пада.)

У књижари **Лазаревића** у Београду и у трговини **Ратковића** у Новом Саду могу се од *истог тисца* добити још и ове књиге:

ХЕМИЈА за потребу више женске школе. Београд 1866.

ДИЈЕТЕТИКА за више женске школе. Београд 1867.

СУДСКО ЛЕКАРСТВО за правнике. Беогр. 1867.

НАУКА О ЗДРАВЉУ или **ХИГИЈЕНА** за народне учитеље. Београд 1872.

Лекція на тему: "Визначення функції в комплексній площині"

Лекція на тему: "Властивості аналитичних функцій"

Лекція на тему: "Інтегрування в комплексній площині"

Лекція на тему: "Теорема Коші та її наслідки"

Лекція на тему: "Конформні відображення"

